GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Meliha Yılmaz¹, Çiğdem Özdemir²

Özet

Bu araştırma, güzel sanatlar lisesi öğrencilerinin dışavurumcu resimlerinde yazınsal anlatımın etkisinin olup olmadığını, var ise ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, yazınsal anlatımda edebiyatın "anı" türüyle, sanatsal teknik olarak ise yağlı boya ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Giresun Güzel Sanatlar Lisesi 12. sınıfta öğrenim gören 18 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tek denekli ön test- son test deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama araçları, dışavurumcu anlayışla yapılan ön test- son test resimlerinin, yaratıcılık kriterinin değerlendirilmesinde kullanılan dereceli puanlama anahtarı ve literatür taramasıdır. Veriler; "SPSS" programı ile analiz edilmiştir. Üç alan uzmanı tarafından gerçekleştirilen değerlendirme sonuçlarına göre; yaratıcılık kriteri açısından, yazınsal anlatımın son test lehine anlamlı bir fark yarattığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dışavurumculuk, Yazınsal Anlatım (Anı), Yaratıcılık, Disiplinler Arası Sanat Eğitimi

AN INVESTIGATION OF LITERARY EXPRESSION IN EXPRESSIVE PICTURES IN TERMS OF CREATIVITY OF FINE ARTS HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract

This research was conducted in order to determine whether or not literary expression has an effect on the expressionist paintings of fine arts high school students, and if so, to what extent. The research is limited to the "memoir" type of literature in literary expression and to oil paint as an artistic technique. The study group of the research consisted of 18 students studying in Giresun Fine Arts High School 12th grade. In the study, one-

¹ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim İş Eğitimi Anabilim Dalı, ORCID ID: 0000-0002-7732-2660, ameliha@gazi.edu.tr

² Öğr. Gör. Dr., Giresun Üniversitesi, Teknik Bilimler M.Y.O., Tasarım Bölümü, ORCID ID: 0000-0003-3850-0089, cigdem.ozdemir@giresun.edu.tr

GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

subject pre-test-post-test experimental design, one of the quantitative research methods, was used. The data collection tools of the study are the graded scoring key used in evaluating the creativity criteria of the pre-test and post-test pictures made with an expressive approach and the literature review. Data; It has been analyzed with the "SPSS" program. According to the results of the evaluation made by three field experts; In terms of creativity criteria, it was determined that literary expression made a significant difference in favor of the posttest.

Keywords: Exspressionism, Literary Expression (Memoir), Creativity, Inter Disciplinary Art Education

Giriş

İnsanoğlunun sanat eserlerini ilk üretmeye başladığı yıllardan beri, sanat eserleriyle yaşamlarını ifade etmeye çalıştıkları, onlara çeşitli anlamlar yükleyerek onlarla bütünleştikleri söylenebilir. Sanatın sadece işlevsel bir görev üstlenmediği, duyguları aktarma amacı güderken, aynı zamanda görsel olarak da haz alma duygusunu pekiştirdiği bir gerçektir.

Sanatçının ifade ettiği aslında en içsel duygularıyla algıladığıdır, varlığının anlatımıdır, dışavurumudur; geçici olanlar onun için simgesel bir görüntüdür; kendisi için en önemli düşünce kendi yaşamıdır. Dolayısıyla dış dünyanın kendi üzerinde bıraktığı izlenimleri o kendi içinden süzerek dışa vurur (Richard, 1991, s. 9).

Dışavurumculukta kitlenin değil bireyin tarzı ifade edilir ki bu yönüyle modern düşünüş tarzının bir başka ilkesi olan “birey aslı”nı şiddetli bir biçimde ortaya koyar. Psikolojik hayalin optik hayale tercih edilmesinin sebebi, resmi doğanın değil duyguların etkisinde yapmak olduğudur (Turani, 1971’den aktaran Kalfa, 2019, s.455).

Barret (2015)’e göre dışavurumcu sanatın öznesi, insandır ve temel olan şey yaşanmışlıklardır. (Barret, 2015, s.103).

Dışavurumcu sanatta yaşanmışlıklar temel alınır dolayısıyla kişinin iç dünyası merkezdir. Her bireyin yaşanmışlıkları ve izleri farklı olduğundan kişi kadar ekspresif anlayış olduğu söylenebilir.

Dışavurumcu sanatçı kendini içgüdülerine ve iç dürtülerine terk ettiğinden kendini ruhunun uyumuna bırakır. Böylece olgusal gücün etkisiyle kendini doğasına bırakıp ortaya dramatik eser koyar (Turani, 2011, s.577).

Dolayısıyla kendi ruhuyla baş başa kalan sanatçı özgürdür ve özgür irade de yaratıcılıkta önemli bir basamak görevi görür.

Yaratıcılık, daha önceden kurulmamış ilişkiler arasında ilişkiler kurabilme, bu amaç doğrultusunda yaşantıların, deneyimlerin, yeni fikirlerin, yeni ürünlerin bir düşünce şeması içinde oluşturulabilmesi yetisidir (Keser, 2009, s.359).

GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yılmaz (2010)'a göre yaratıcılık, sanat eğitiminin temel ilkesi olup, tüm insanlarda var olan ancak bireysel farklılık gösteren bir özelliktir. Doğuştan getirildiği için öğrenilemez fakat gerekli eğitim ortamları düzenlendiğinde geliştirilebilir (Yılmaz, 2010, s. 20).

San (2019)'a göre;

- Yaratıcılık doğuştan gelen bir yetidir. Yaratıcılık insana özgüdür. Her insan yaratıcı olabilme şansına sahiptir.
- Yaratıcı sayılmak için dahi olmak gerekli değildir.
- Yaratıcılık yetisi çeşitli nedenlerle köreltilmiş olsa bile, yaşam deneyimleri ve özel programlarla yeniden kazanılabilir, güdülenebilir ve geliştirilebilir (San, 2019, s. 81-82).

Yaratıcılığın geliştirilmesinde disiplinler arası sanat eğitiminden faydalanılabilir.

Disiplinler arası sanat eğitimi, belirlenen bir tema etrafında konu alanlarının kaynaştırılarak bireysel duyguları ve düşünceleri yansıtmaya çalışan bireye, yardım etmeyi ve onu topluma uyumlu kişi olarak hazırlama amacını güder (Lowenfeld, 1964'ten akt. Kırıçoğlu, 2009).

Tüm diğer disiplin alanlarının yoğun etkileşim içinde olması, sanatları birbirinden ayıran sınırların aşılması, çağımızın eğitim anlayışına yansımış ve disiplinler arası yaklaşım kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu durum diğer tüm dersler gibi görsel sanatlar dersleri açısından bireyin çok yönlü gelişiminin hedeflendiği olumlu bir gelişmedir (Yılmaz, 2009, s. 791).

Görsel sanatlar eğitiminde disiplinler arası yaklaşımla, yaratıcılığı katkı sunabilecek öncelikli alanlardan biri, edebiyattır.

Edebiyat, konuların belirlenmesinde ve motivasyonun sağlanmasında yararlanılabilecek en temel disiplin alanlarından biridir (Yılmaz, 2014, s. 792).

Edebiyat türlerinden biri olan anı ile geçmişteki birikimler aktarılırken yaşanmışlıkların izleri netleştirilebilir.

Anı kelime anlamı olarak, kişinin günlük yaşamdan beslendiği yazı türü olup yaşanmış olayları başkalarına aktarmayı içerir (Bülbül, 2000, s.91). Sözcükler, düşünceyi şekillendirmede, duyguları yönlendirmede ve harekete geçme kararlılığını etkin hale getirmede önemli bir güce sahiptirler (Marantz, 1988'den akt. Kırıçoğlu, 2009). Özellikle yazınsal anlatım, yeteneklerinin farkında olmayan ya da farkında olup bunu açığa çıkaramayan öğrenciler için yararlanılabilecek sahalardan biridir.

GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Anı, derinlemesine bir bakış açısıyla olayları farklı yönleriyle ele aldığı için üst düzey düşünme becerisi sağlar (Braun ve Crumpler 2014'ten akt. Duran ve Soyucok, 2020).

Böylece yazınsal anlatımdan, imgesel düşünme sonucunda yaratıcı eserler ortaya çıkarabilmesinin, kişinin iç dünyasını konuşturabilmesi olarak söz edilebilir. Bu doğrultudaki kazanımlara yönelik San (2017)'a göre;

Özellikle lise öğrencilerine yönelik yazınsal yaratıcılık çalışmaları ders dışı sosyal etkinliklerde notla değerlendirilmeyen, öğrencilerin kendilerini özgür bir biçimde ifade etmesi amacını güden; resim, müzik, drama çalışmaları yanında yazın alanının da yerleşmesi uygulamaları ile çağımızın hastalığı yazma tembelliğinden kurtulmak öğretim programlarının temel hedeflerindendir (San, 2017, s. 116).

Yazarak anlatmada iç görüş, sezgi, şefkat ve farkındalık somutlaşmış olarak belirir. Yazma eylemi kullanıldığında bu, kişiyi düşünmeye teşvik eder ve kişide farkındalığı artırır. Dolayısıyla yaşamlarda rol oynayan deneyimlerin, yaşanmamış olabilecek konulara ışık tutmaya yardımcı olabileceği söylenebilir (Raab, 2014, s.18).

Öğrencilerin resimlerindeki yaratıcılık, onların kendilerini ne kadar iyi yansıtabildikleri, yani dışavurumları ile alakalıdır. Anılardan biri hatırlanması istendiğinde, hafızada izi kaldığı kadarıyla, anlık hatırlama durumu söz konusudur. Bir anının yazarak ifade edilmesi istendiğinde ise, yazma eylemine dökülebilmesi için daha çok düşünme, ayrıntıların hatırlanması, farkındalığı artırma, yüzleşme, içsel yolculuk, çağrışım yoluyla daha çok imgenin bilinç düzeyine çıkması, duygusal keşif durumunun daha güçlü şekilde gerçekleşmesi vb. anlamına gelebilir. Bu, aynı zamanda ekspressif anlatımın güçlenmesi, dışavurumun daha yoğun şekilde gerçekleşmesi demektir.

Böyle bir problem durumdan yola çıkılarak, yapılan bu çalışmada, edebiyat alanının anı türü seçilmiş olup, yazınsal anlatımdan yararlanmanın öğrencilerin dışavurumcu resimlerinde yaratıcılık açısından etkili olup olmadığı incelenmiştir. Yazınsal anlatım yoluyla gerçekleştirebileceği düşünülen dışavurum durumunun, resimsel anlatımda da dışavurumcu bir anlatım olarak karşılık bulup bulamayacağı, diğer bir deyişle yazınsal anlatımın, resimde dışavurumcu anlatımı yaratıcılık temelinde etkileyip etkilemeyeceği irdelenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, dışavurumcu resimlerde yazınsal anlatımın etkisini belirlemek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden tek denekli ön test-son test deneysel desen metodu kullanılmıştır.

GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

“Deneme modelleri, neden-sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacı ile doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlemlenmek istenen ve verilerin üretildiği araştırma modelidir” (Karasar, 2014, s. 87).

“Deneyisel çalışma, özel bir işlemin sonuç üzerinde etkisinin olup olmadığını belirlemeye çalışır. Araştırmacı bu işlemi yaparken gruplardan birine özel bir müdahalede bulunurken diğer gruba bulunmaz ve her iki grubun sonuçta aldıkları puanları belirleyerek değerlendirme yapar. Deneyisel çalışmalar, deneklerin müdahale koşullarına rastgele atandığı gerçek deneyisel ve rastgele olmayan atamaların kullanıldığı yarı-deneyisel desenleri içerir” (Keppel, 1991’den akt. Creswell, 2013).

“Deneyisel model ile yapılan her araştırmada mutlaka bir karşılaştırma vardır. Bu belli bir şeyin kendi içindeki değişimleri ya da bu “şey”ler arası ayrımların karşılaştırılması anlamında olabilir” (Karasar, 2005, s. 88).

Nicel araştırma yöntemi olarak belirlenen tek grup ön test-son test deneyisel desen modeli, Tablo 1’de gösterildiği gibidir.

Tablo 1.

Tek Grup Ön Test-Son Test Deneyisel Desen Modeli

Grup	Ön Test	Uygulama	Son Test
DG	O1	X	O3

Yukarıdaki şekilde; DG deney grubunu, O1 ve O3, deney grubunun ön test ve son test ölçümlerini, X ise deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneyisel değişkeni) göstermektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2010, s. 201).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2016-2017 Eğitim Öğretim yılı II. Yarıyılı, Giresun Güzel Sanatlar Lisesi 12. sınıfta öğrenim gören 18 öğrenciden oluşmaktadır. Uygulama için 20 öğrenciden gönülsüz olan 2 kişi çıkartılarak 18 kişilik çalışma grubuyla çalışmaya devam edilmiştir. Çalışma grubunun 10 (% 55,6) kız öğrenci ve 8 (% 44,4) erkek öğrencidir. Araştırmada, gönüllü katılım sağlayan iki resim öğretmeni ile çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması

Ön test haftada 4 saatlik dersten oluşmuş olup toplamda 5 hafta süresince devam etmiştir. Öğrencilere ilk hafta sunuş yoluyla öğretim yöntemi ile dışavurumculuk nedir, türleri nelerdir, sanatçıları kimlerdir gibi bilgilendirmeler

GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

yapılmıştır. Dışavurumculuk ile ilgili teorik bilgilerin görsellerle desteklenmesinin öğrenmede kalıcılığa katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Sunuş yoluyla öğretim yönteminden sonra soru cevap yöntemine geçilerek öğrenilenlerin pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Soru cevap kısmında öğrencilerden neden dışavurumculukta bilinçli yere renk ve biçim deformasyonuna gidildiği yönünde sorular gelmiştir. İlgili bilgilendirme yapıldıktan sonra hayatları boyunca onları derinden etkileyen bir anıyı (mutluluk, hüznün, şaşkınlık yaratan durum vb.) resmetmeleri istenmiştir. Eskizlerini hazırlayarak beş hafta boyunca yağlı boya tekniği ile tuval üzerine resimlerini tamamlamışlardır. Tamamlanan resimler fotoğraflanarak ilk veriler toplanmıştır.

Son test çalışması için yine haftada 4 saatlik dersten oluşan toplamda 5 hafta süre kullanılmıştır. İlk hafta öğrencilere dışavurumculuk sunuş yoluyla tekrar hatırlatılmış ardından bu kez resimlerini yapmadan önce onları hayatları boyunca derinden etkileyen bir anılarını (mutluluk, hüznün, şaşkınlık yaratan durum vb.) yazarak anlatmaları istenmiştir. Öğrenciler A4 kağıdına anılarını yazmışlar, ardından bu anılardan yola çıkarak eskizlerini yapmışlardır. Sonraki 4 hafta boyunca yine yağlıboya tekniğinde son test resimlerini tamamlamışlardır. Tamamlanan resimler fotoğraflanarak ikinci veriler elde edilmiştir.

Veri toplama aracı olarak tek kritere bağlı, üç alan uzmanı tarafından onaylanan 5'li likert tipi dereceli puanlama anahtarı kullanılmıştır. Dereceli puanlama anahtarı (1) oldukça zayıf, (2) zayıf, (3) orta, (4) iyi, (5) çok iyi olarak tanımlanmıştır.

Verilerin Analizi

Ön test ve son test resimlerinin uzmanlar tarafından değerlendirilmesi sonucu toplanan veriler SPSS-21 paket programına işlenmiştir. Ön test puanları ile son test puanları arasında farklılık Wilcoxon işaretli sıralar testi ile bakılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Öğrencilerin yaptıkları resimlerde yaratıcılık kriteri açısından ön test ile son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulgular

Tablo 2.

Öğrenci Resimlerinin Yaratıcılık Açısından Ön Test İle Son Test Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Test	N	$\bar{X}$	S	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
------	---	-----------	---	-----------------	--------------	---	---

**GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU
RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Yaratıcılık	Sontest	18	14,56	1,34	7,45	82,00	-2,57	,010*
	Öntest	18	11,28	3,69	4,50	9,00		

*p<,05

Tablo 2'ye bakıldığında öğrencilerin yaptıkları resimlerde dışavurumcu akıma göre yaratıcılık kriteri açısından uzmanların puanlamasına göre, ön test puanları ile son test puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Öğrenci resimlerinin yaratıcılık kriteri açısından son test puanlarına ($\bar{X}$ =14,56) ilişkin sıra ortalamaları (7,45) ile ön test puanlarına ($\bar{X}$ =11,28) ilişkin sıra ortalamaları (4,50) arasında $Z=-2,57$, $p=,010<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Yaratıcılık kriteri açısından yazınsal anlatımın öğrenci çalışmaları üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Öğrenci Resimlerinin Yaratıcılık Kriteri Açısından Ön Test ile Son Test Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçlarının Yüzde Dağılımı Grafik Tablosu

Tablo 3. Öğrenci Resimlerinin Yaratıcılık Kriteri Açısından Ön test- Son test Uzman Değerlendirme Sonuçlarının Yüzde ve Frekans Tablosu

Dereceli Puanlama	(f)	Ön test	%	(f)	Son test	%
Uzmanların	1	0	0	0	0	0

**GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU
RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Genel	2	4	22	0	0
Ortalaması	3	4	22	1	6
	4	3	17	1	6
	5	7	39	16	88
Toplam		18	100	18	100

(1) Oldukça zayıf, (2) Zayıf, (3) Orta, (4) İyi, (5) Çok iyi

Dışavurumcu akıma göre yaratıcılık kriteri açısından ön test- son test uzman değerlendirme sonuçlarına yönelik bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 3'e göre, yaratıcılık kriteri, 5'li likert tipi uzman değerlendirme sonuçlarına göre; Ön testte ve son testte oldukça zayıf (1) puan alan öğrenciler % 0 oranında görülürken ön testte zayıf (2) puan alan öğrenciler % 22 son testte % 0 olarak ortaya çıkmıştır. Orta (3) puan alan öğrenciler ön testte % 22 oranındayken son testte % 6 oranında belirlemiştir. Burada son test lehine anlamlı farklılık göze çarpmaktadır. İyi (4) puan alan öğrenciler ön testte % 17 son testte % 6'dır. Ön testte çok iyi (5) puan alan öğrenciler % 39 oranındayken son testte % 88 oranında bir artış görülmüştür. % 72 oranında son test lehine artışla buradaki fark net olarak görülmektedir. Tabloya bakıldığında en fazla artış oranını, çok iyi (5) puanla son test lehindedir. Dışavurumcu resimlerde yaratıcılık kriteri açısından son test lehine anlamlı farklılık ortaya çıktığı görülmektedir.

GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Şekil 2. Öğrenci Resimlerinin Yaratıcılık Kriteri Açısından Ön test- Son test Uzman Değerlendirme Sonuçlarının Yüzde Dağılımı Grafik Tablosu

Dışavurumcu akıma göre yaratıcılık kriteri açısından ön test- son test uzman değerlendirme sonuçlarına göre son test lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş, bu sonuçlara göre yorumlar iki farklı öğrenci çalışmasıyla aşağıda örneklenmiştir.

Örneğin bir öğrenci (Ö1 nolu) ön test çalışması olarak yapmayı tercih ettiği bir portre çalışmasında yüzün bir tarafını sıcak renklerle, diğer tarafını da soğuk renklerle bloklar halinde boyamış olmasını, kendi mutluluk ve mutsuzluk durumunu sıcak ve soğuk renklerle bütünleştirdiğini söylemiş, klişe bir anlatım yolu tercih etmiştir.

Oysa aynı öğrenci (Ö1 nolu) son test resminde halatlara bağlı olan irili ufaklı duvar saatleri çizmiştir. Bunlarla resme olan ilgisini ve hayallerinin peşinden giden azmini adım adım işlemiştir. Ufak saatlerle güzel sanatlar lisesi sınavını kazanmayı, büyük saatlerle de iç mimar olma yolundaki isteğini vurgulamıştır. Saatlerin bağlı olduğu halatlardaki aşınmalar, onların kopmak üzere olduğunu göstergesi olup hayallerine kavuşmak için zamanın yaklaştığının da simgesidir. Ayrıca hem büyük saatlere hem de küçük saatlere bağlı bir çark çizilmiş, bu çarktan akan suyun saatlerin hızlı dönmesini sağlayan mekanizma ile de zamanın ilerlemesi isteği vurgulanmıştır. Küçük saatlerden birinin iç kısmında dans eden silüet ile kendini resmederek güzel sanatlar lisesi sınavını kazanmış olmanın mutluluğunu, büyük saatlerden birinin iç kısmına da akreple yelkovanı hızlı hareket ettiren silüetle zamanın hızlı ilerlemesi isteğini aksettirmiştir. Öğrencinin yazınsal olarak ifade ettiği anısındaki detaylandırmaların zengin imgelerle ve yaratıcı bir kurgulanışla son test resmine yansıdığı görülmüştür.

Başka bir öğrenciye (Ö17 nolu) ön test resminde neyi anlatmak istediği sorulduğunda, duygusal anlamda onu en derinden etkileyen olayın erkek arkadaşıyla ayrılık olduğunu ve bunu da sahile vurmuş boş kayık olarak ifade ettiğini söylemiştir. Burada ayrılık boş kayık ile ifade edilmiş, duyguların ifadesinde detaylandırma ve tasvir zenginliği yakalanamamış bu da klişeleşmiş biçimlerle anlatım yoluna gidildiğini göstermiştir.

Halbuki aynı öğrencinin (Ö17 nolu) son test resminde, öğrenci bir sırrını sadece yakın arkadaşı ile paylaşmış olduğunu, arkadaşı ise verdiği sözde durmayarak sırrı başkalarına söylediğini dile getirmiştir. Her anını beraber geçirdiği, çok sevdiği yakın arkadaşı tarafından büyük bir hayal kırıklığına uğratılmanın onda yarattığı travmayı yazmış olduğu anısında detaylandırıp aynı şekilde resmine yansıttığı görülmüştür. Öğrenci resminde, hayali bir karakter çizerek bunu, hayal kırıklığına uğradığı arkadaşı ile özdeşleşmiştir. Gözler ve ağız yerini, derin ve karanlık çukurlarla ifade etmiş burada gözlerden ve ağızdan çıkan

GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

sözlerin sahteliğine vurgu yapmıştır. Aynı karakterde eller ve baş, uzayan dallarla ifade edilmiş, baş düşünceyi, eller de dostluğu simgelemesine rağmen sahteliğin bu uzuvları değiştirdiğini belirtmiştir. Yine aynı karakterde kanatlar resmedilmiş kanatların dış kısmı aydınlık renkle, içte kalan kısmı da karanlık renkle ifade edilmiştir. Kanadın, melek simgesi ile bütünleşmiş olduğu düşünülürse, dışardan dost görünen arkadaşın aslında dost olmadığına bu şekilde vurgu yapmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma ile güzel sanatlar lisesi öğrencilerinin dışavurumcu resimlerinde, yaratıcılık kriteri açısından yazınsal anlatımın etkisi olup olmadığı araştırılmış ve anlamlı bir etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ön test ve son testte anılardan yola çıkılarak dışavurumcu anlatımla resimler yapılmış ancak son testte yazınsal olarak ele alınıp işlenmiştir. Bu durumun son test lehine anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür.

Yazınsal anlatımın etkisiyle oluşan son test resimlerde, yaratıcı ifadeler, farklı anlatım yolları gözlemlenmiştir. Her bireyin farklı oluşu ve iz bırakan olayların farklılığı, anılarda yazınsal anlatımda detaylandırılmış, bu detayların da resimlere yansıdığı görülmüştür. Bu durumun, anıların yazma eylemine dökülebilmesi için daha çok düşünme, ayrıntıların hatırlanması, farkındalığı artırma, yüzleşme, içsel yolculuk, çağrışım yoluyla daha çok imgenin bilinç düzeyine çıkması, duygusal keşif durumunun daha güçlü şekilde gerçekleşmesi gibi nedenlerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Anıların yazınsal anlatımla ele alınmasının, imge ve tasvir zenginliği oluşturarak yaratıcı ifadeye katkı sağladığı görülmüştür.

Son test resimlerde, gerek yaratıcı kompozisyon oluşturma gerekse imgelem zenginliği başarılı bir şekilde yansıtılmış, aynı zamanda detaylandırmalarda mesaj kaygısı güdüldüğü görülmüştür. Öğrencileri düşündürerek, yazarak üretkenliği geçiren, kendiyi yüzleşmeyi öğreten, kendi hikayesinden ders çıkarabilen, başkalarınınkiyle empati yaptırabilen yazınsal anlatım ve görsel sanatlar birlikteliği ile zengin ve yaratıcı çalışmalar ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu doğrultuda Graves' e göre; "Yazarak anlatma gibi resim de hem yaratıcılığın hem de düşünsel süreçlerin işe koşulduğu bir anlatım biçimi olup bireyin bilişsel, sosyal ve gelişimsel boyutlardaki seviyesini ortaya koyar" (Graves, 1983 ve diğ. akt. Şahin, 2013 ve diğ.).

Gelişimsel evre olarak ergenlikte soyut düşünmenin geliştiği bilinmekte olup, yazınsal anlatımın burada öğrencilere sağlayacağı en önemli kazanımlardan biri, kendini daha iyi ifade etmek olduğudur. Yaşantılardaki izlere ait ayrıntıların yazarak açığa çıkartılması ve dışavurum sağlanmasının, görsel sanat çalışmalarını da yaratıcılık açısından da beslediği görülmüştür.

GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Böylece öğrencilere görsel sanatlar dersinde kendilerini ifade edebilecek diğer edebi türlerden şiir, öykü, deneme vb. yazınsal çalışmalar yaptırılıp plastik sanatların farklı dalları ile (grafik, heykel, seramik vb.) görsel sanatlar çalışmalarına etkisi araştırılabilir. Çocuğun sanatsal gelişim basamakları dikkate alınarak farklı kademedeki öğrenci grupları ile onların yaş seviyelerine uygun yazınsal anlatım ve görsel sanat çalışmaları gerçekleştirilebilir. Ayrıca öğrencilere duyarlılık ve farkındalık kazandırmak adına belli konulara dair (vatan sevgisi, çevre sevgisi, hayvan sevgisi vb.) yazınsal çalışmalar yaptırılarak duygu ve düşüncelerinin görsel sanatlara yaratıcılık açısından nasıl yansıdığı saptanabilir.

KAYNAKÇA

- Barret, T. (2015). *Neden bu sanat çağdaş sanatta estetik ve eleştiri*. (Ermert, E. Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Bülbül, R. (2000). *Yazılı anlatım ve yazı türleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Creswell, J.W. (2013). *Araştırma deseni* (Çev Ed. S. B.Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Duran, E., Soyucok, M. (2020). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin anı yazma beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Anadolu kültürel araştırmalar dergisi*. 4 (1), s. 45-55.
- Kalfa, Z. (2019 Nisan). Resim sanatında dışavurumculuk. 3. *Uluslararası Sanat ve Estetik Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri*. Gaziantep Üniversitesi. Gaziantep.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Keser, N. (2009). *Sanat sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kırıçoğlu, T. O. (2009). *Sanat kültür yaratıcılık*. Ankara: Pegem Akademi.
- Raab, D. (2014). Creative transcendence: Memoir writing for transformation and empowerment. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 46 (2), 187-207.
- Richard, L. (1991). *Ekspresyonizm sanat ansiklopedisi*. (B. Madra, S. Gürsoy, İ. Usmanbaş Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- San, İ. (2017). *Çocuk ve sanat*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- San, İ. (2019). *Sanatlar, eğitim ve kültür. Sanatlar eğitimi*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Şahin, Y. E., Maden, S., Güleriyüz Ş., Satır, M., Aydın, G. (2013). Müzik dinlemenin resimle ve yazıyla anlatım becerisi üzerine etkisi. *Dil ve edebiyat eğitimi dergisi*. 2(5), s. 32-49.
- Turani, A. (2011). *Dünya sanat tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2009, Nisan). Sanatsal motivasyonda yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinin yeri ve önemi. *Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Edebiyat ve Dil Öğretimi Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

**GÜZEL SANATLAR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DIŞAVURUMCU
RESİMLERİNDE YAZINSAL ANLATIMIN YARATICILIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

- Yılmaz, M. (2010). *Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar*. Ankara: Data Yayınları.
- Yılmaz, M. (2014). Görsel sanatlar eğitiminde mizahın yeri ve kaynakları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat. 40, 1-22.
<http://www.akademikbakis.org>